

**NEĮGALUMO IR DARBINGUMO NUSTATYMO TARNYBA
PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS**

TVIRTINU

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo
 tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo
 ministerijos direktorė

Vytautė Polujanskienė

**IŠANKSTINĖ REKOMEDACIJA
DĖL TERITORINIO SKYRIAUS PATARĖJO (AR KITO VALSTYBĖS
TARNAUTOJO), LAIKINAI EINANČIO SKYRIAUS VEDĖJO PAREIGAS,
PRIEVOLĖS NUSIŠALINITI**

2021 m. gegužės 17 d.
Vilnius

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – NDNT) patarėjas, vadovaudamasis 2020-12-31 direktoriaus įsakymu Nr. V-109 patvirtinto Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viešųjų ir privačių interesų derinimo tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas) VI skyriaus „Išankstinės rekomendacijos ir siūlymai dėl viešųjų ir privačių interesų derinimo“ nuostatomis ir šios Tvarkos 20.7 papunkčiu ir gavęs informaciją apie nuolat pasikartojančią galimo interesų konflikto realizavimo situaciją, kai valstybės tarnautojas (dažniausiai skyriaus patarėjas), laikinai einantis Teritorinio skyriaus (toliau – TS) vedėjo pareigas, gali atsidurti ar atsiduria interesų konflikto situacijoje, kai jis, laikinai atlikdamas TS vedėjo pareigas (TS vedėjo atostogų, nedarbingumo metu ir pan.), turi priimti sprendimą, susijusi su savo parengtais dokumentais (ar dokumentais, kurių rengime dalyvavo, vizavo ir pan.), šioje potencialiai galinčioje susidaryti situacijoje rekomenduoju tokiam valstybės tarnautojui, laikinai einančiam TS vedėjo pareigas, teisės aktų nustatyta tvarka nusišalinti.

Teisinis reglamentavimas ir praktika. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas (toliau – Įstatymas) interesų konfliktą apibrėžia kaip situaciją, kai deklaruojantis asmuo, atlikdamas tarnybines pareigas ar vykdydamas tarnybinį pavedimą, turi priimti ar dalyvauti priimant sprendimą arba įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais (Įstatymo 2 str. 2 d.). Privatūs interesai – deklaruojančio asmens suinteresuotumas asmenine turtine ar neturtine nauda, deklaruojančio asmens moralinė skola, moralinis įsipareigojimas ar kitas panašaus pobūdžio interesas deklaruojančiam asmeniui atliekant tarnybines pareigas (Įstatymo 2 str. 3 d.).

Įstatymas asmenis įpareigoja nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti savo tarnybines pareigas, t. y. teisės aktų nustatyta tvarka ir priemonėmis vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad net nekiltų abejonių, kad toks konfliktas yra (Įstatymo 3 str. 1 d. 1 ir 2 punktai), taip pat draudžia dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant sprendimus arba kitaip juos paveikti ar bandyti paveikti, arba atlikti kitas tarnybines pareigas (toliau – atlikti tarnybines pareigas), jeigu atliekamos tarnybinės pareigos yra susijusios su jo privačiais interesais (Įstatymo 11 str. 1 d.). Minėtą konfliktą sukelia deklaruojančio asmens turimi privatūs interesai. Būdamas tokioje realaus interesų konflikto situacijoje, kai yra sprendžiamas su jo privačiais interesais susijęs klausimas, valstybės tarnautojas, prieš atlikdamas tarnybines pareigas arba pradėjęs jas atlikti, privalo informuoti įstaigos vadovą ar jo įgaliotą asmenį ir pareikšti apie nusišalinimą, ir jokia forma nedalyvauti toliau atliekant tarnybines pareigas (Įstatymo 11 str. 2 d.).

NDNT Tvarkos aprašo VI skyriaus „Pareigos dėl interesų konflikto vengimo, nusišalinimo ir nušalinimo įgyvendinimas“ nuostatos detalai reglamentuoja Įstatymo imperatyviai nustatytos nusišalinimo pareigos įgyvendinimo mechanizmą ir vadovo ar jo įgalioto asmens nusišalinimo priėmimo ar nepriėmimo galimybes ir su tuo susijusias procedūras.

Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – VTEK) nuomone, kurią palaiko ir administraciniai teismai, iškilus realaus ar menamo interesų konflikto situacijai ypač svarbus yra asmens elgesys, taip pat vadovo ar jo įgalioto asmens informavimas apie galimą interesų konfliktą, bet ne galimybė įgyvendinti pareigą nusišalinti ir jokių būdu ne subjektyvus savo pareigų ir sprendimo reikšmingumo vertinimas (2011 m. balandžio 4 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A662-1121/2011). Vadinasi, vadovą pavaduojančiam valstybės tarnautojui interesų konflikto situacija galėtų kilti tada, jei jis, eidamas savo tarnybines pareigas, turėtų įvertinti ir / ar priimti sprendimą su juo pačiu susijusiu klausimu ar jo parengtu (ar jam dalyvaujant parengtu) dokumentu ir visiškai nepriklausytų nuo subjektyvaus savo paties situacijos vertinimo.

Pažymėtina, kad Įstatymas nenumato jokių išimčių, kada deklaruojantis asmuo galėtų neinformuoti institucijos vadovo ar jo įgalioto asmens apie esamą interesų konfliktą ir nenusišalinti nuo dalyvavimo priimant sprendimą (LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 10 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A525-998/2013). Vadovų vaidmenį, kaip esminę sąlygą tinkamai valdyti interesų konflikto situacijas, savo rekomendacijose¹ pabrėžia ir Ekonominio bendradarbiavimo, ir plėtros organizacija (EBPO), teigdama, kad deklaruojančio asmens pareiga yra informuoti vadovą apie esantį ar galimą interesų konfliktą ir tuomet jau vadovo atsakomybė ir pareiga yra spręsti dėl priemonių interesų konflikto situacijai suvaldyti.

¹ Managing Conflict of Interest in the Public Service OECD Guidelines and Country Experiences: OECD Guidelines and Country Experiences (OECD Publishing, 2004-01-12)

Rekomendacijos. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, rekomenduoju vadovams ir valstybės tarnautojams, laikinai einantiems TS vedėjų pareigas, patekus į situaciją, kai laikinai atliekant tarnybines pareigas reikia priimti sprendimą, susijusį su savo privačiais interesais (dėl savo parengto ar vizuoto dokumento ir pan.), prieš pradėdant vertintini (ar atlikti bet kokį kitokį veiksma) savo parengtą ar vizuotą dokumentą:

1. informuoti atitinkamai NDNT direktoriaus pavaduotoją ir NDNT patarėją, pateikiant jiems užpildytą pranešimą (Tvarkos aprašo 1 priedas). Pranešimas užregistruojamas DVIS specialioje byloje VIP. Valstybės tarnautojas, pareiškęs apie nusišalinimą, nedalyvauja svarstant klausimą dėl nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo);

2. prisiminti, kad NDNT direktoriaus pavaduotojas, gavęs šios rekomendacijos 1 punkte nurodytą informaciją, nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo valstybės tarnautojo pranešimo gavimo dienos, priima sprendimą priimti ar nepriimti nusišalinimą;

3. įsidėmėti, kad NDNT direktoriaus pavaduotojas, jei yra pagrindas nušalinti, per šios rekomendacijos 2 punkte nurodytą terminą jį nušalina, užpildydamas nusišalinimo priėmimo formą (Tvarkos aprašo 7 priedas), kurią užregistruoja specialioje DVIS byloje VIP. Apie nusišalinimo priėmimą informuojamas valstybės tarnautojas, pateikęs prašymą nušalinti, ir / arba valstybės tarnautojas, paskirtas vykdyti nušalinto asmens konkrečias funkcijas, jei toks yra paskirtas;

4. atkreipti dėmesį, kad NDNT direktoriaus pavaduotojas, jei nėra pagrindo nušalinti, per šios rekomendacijos 2 punkte nurodytą terminą nepriima nusišalinimo, užpildydamas nusišalinimo nepriėmimo formą (Tvarkos aprašo 5 priedas), kurią užregistruoja specialioje DVIS byloje VIP. NDNT direktoriaus pavaduotojo sprendimas nepriimti pareikšto nusišalinimo turi būti suderintas su Tarnybos patarėju;

5. prisiminti, kad kiekvienas nusišalinimo priėmimo (nepriėmimo) atvejis turi būti svarstomas individualiai (atskirai), įvertinant visas konkrečios susidariusios situacijos aplinkybes, galinčias lemti interesų konfliktą. Pažymėtina, kad apie nusišalinimo nepriėmimą būtina paskelbti NDNT interneto svetainėje ir duomenis apie sprendimą nepriimti pareikšto nusišalinimo per 5 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos elektroninėmis priemonėmis pateikti VTEK jos nustatyta tvarka.

Apibendrinimai ir pasiūlymai. Atsižvelgiant į tai, kas jau aprašyta, ir išnagrinėjus dažnai NDNT TS pasikartojančią (su TS vedėjo pavadavimu susijusią) situaciją, siūlau:

1. TS vedėjams prieš savo kasmetines atostogas (ar kitus laikotarpius, kai galima iš anksto numatyti pavadavimą, pvz., komandiruotės, mamadieniai ir tėvadieniai ir pan.) tinkamai suplanuoti TS darbuotojų veiklą ir užduočių jiems paskirstymą taip, kad jį pavaduojantis valstybės tarnautojas negautų užduočių, kurios jam keltų interesų konfliktą. Kitaip tariant, numatytų ir

paskirstytų užduotis taip, kad jį pavaduojantis valstybės tarnautojas nepatektų į situacijas, kai jam laikinai atliekant tarnybines pareigas reikia priimti sprendimą, susijusį su TS skyriaus vadovo pavedimu, anksčiau parengtais ar vizuotais dokumentais. Taip paprastomis organizacinėmis priemonėmis būtų tinkamai suvaldyta interesų konfliktų grėsmę kelianti situacija ir išvengta net Įstatymo pažeidimo galimybės;

2. kai dėl objektyvių nuo asmens nepriklausančių priežasčių TS vedėjo pavadavimo laiko iš anksto numatyti neįmanoma, atsižvelgiant į išskirtinius TS skyriaus vedėjo įgaliojimus ir esant neatidėliotinai būtinybei priimti sprendimus, valstybės tarnautojas, pavaduojantis TS vedėją, gali perskirstyti jam anksčiau pavadujamo TS vedėjo pavestas užduotis kitiems pavaldiems darbuotojams su sąlyga, kad jis yra nepradėjęs vykdyti užduoties ir neatliko jokių veiksmų, susijusių su jam pavestos užduoties vykdymu. Tokiu atveju TS vedėją pavaduojantis tarnautojas galės vertinti ir priimti sprendimus dėl anksčiau jam paskirtų užduočių, prie kurių jis neprisilietė ir kurių vykdymą pavedė atlikti kitiems pavaldiems darbuotojams;

3. valstybės tarnautojams, kuriems įgyvendinant rekomendacijas ir siūlymus kyla abejonių, susijusių su konkrečiu jų pavadavimo atveju, nedelsiant kreiptis į NDNT patarėją, nes itin svarbu laiku ir tinkamai atpažinti interesų konfliktą ir jį valdyti.

EBPO nurodo, kad nors interesų konfliktas pats savaime dar nėra korupcija, ji neišvengiamai atsiranda ten, kur konfliktai tarp valstybės tarnautojų privačių interesų ir viešųjų pareigų sprendžiami netinkamai arba nesprenžiamis išvis. Esant tokiai padėčiai, visuomenė nustoja tikėti ir pasitikėti valdžios įstaiga.

NDNT patarėjas

Aleksandras Zinovičius